

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN ASETUS NOKIKANAN METSÄSTYKSEN KIELTÄMISESTÄ METSÄSTYSVUOSINA 2023–2026

Pääasiallinen sisältö

Nokinana (*Fulica atra*) kanta on osoittanut voimakasta vähenemistä 1990-luvulta. Suomessa pesivän nokikanakannan suojelemiseksi maa- ja metsätalousministeriön asetuksella kielletäisiin nokikanan metsästys kolmen vuoden määräajaksi koko maassa.

Maa- ja metsätalousministeriön tavoitteena on tämän asetuksen avulla varmistaa, että nokikanakantaa ei vaaranneta ja metsästyksen säätely noudattaa kestävästä käytöstä peräytyä. Metsästyksen kieltämisellä ja rajoittamisella määräajaksi on tarkoitus estää Suomen pesimäkantaan sekä Suomen kautta muuttavaan muuhun Luoteis-Euroopan nokikanakantaan kohdistuvaa metsästyspainetta kannan elvyttämiseksi.

1 Nykytila

Nokikanakannan tila ja lajin metsästys

Nokikanan Luoteis-Euroopan talvehtiva kanta on viimeisimmän tiedon mukaan arvioitu olevan 1 200 000 – 1 900 000 yksilöä ja kannan on arvioitu olevan taantuva tai vakaa. Arvion kannankehityssuunnan (engl. *trend*) laatu on myös arvioitu hyväksi (engl. *good*)¹.

EU:n lintudirektiivin vuosien 2013-2018 raportissa Suomessa pesivän kannan kooksi arvioitiin noin 2 000 – 3 600 paria² ja Suomen pesimäkannan taantuneen sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. EU:n pesimäkannan (560 000 – 844 000 paria) arvioidaan pysyneen vakaana lyhyellä aikavälillä, mutta taantuneen pitkällä aikavälillä ja olevan taantuvassa tilassa (engl. *Depleted*). EU:n talvehtivan kannan (87 300 – 114 000 lintua) arvioidaan taantuneen lyhyellä aikavälillä, mutta pitkällä aikavälillä pysyneen vakaana ja olevan elinvoimaisessa tilassa.

Kansainvälisesti nokikanaa ei ole arvioitu uhanalaiseksi. Euroopan tasolla laji on luokiteltu elinvoimaiseksi (2020). Kansallisesti nokikana on luokiteltu vuoden 2019 uhanalaisuuden arvioinnissa erittäin uhanalaiseksi³.

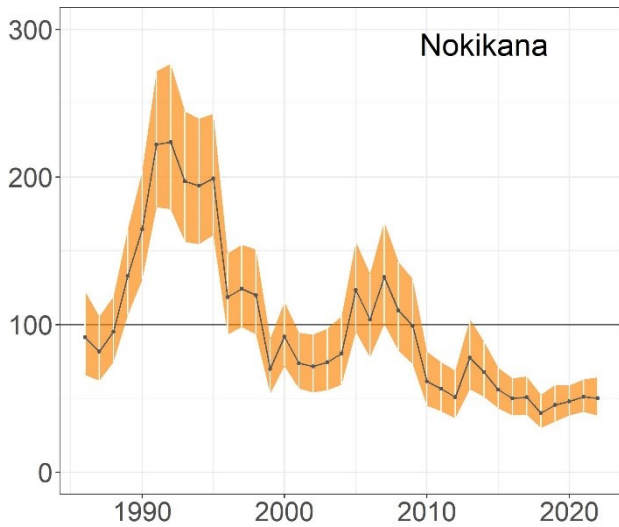
Luonnonvarakeskuksen ja Luonnontieteellisen keskusmuseon vuodesta 1986 vuodesta lähtien tehtyjen vesilintulaskentojen mukaan nokikanan pesivä kanta on 37 vuoden aikana pienentynyt 71 %, ja viimeisen kymmenen vuoden aikana -33 %. Nokikana on taantunut voimakkaasti pitkällä ja lyhyellä aikavälillä, mutta viime vuosina pesivä kanta näyttää olleen vakaa. Parimäärä oli vuonna 2022 edellisvuoden tasolla, 50 % pitkäaikaisen keskiarvon alapuolella.⁴ (Kuva 1).

¹ The Waterbird Populations Portal (WPP) Nokikana (*Fulica atra*) Viitattu 2.6.2023. <http://wpe.wetlands.org/explore/2933/401?conservation=1>

² https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12/summary?period=3&subject=Fulica+atra&reported_name=

³ Lehikoinen, A., Jukarainen, A., Mikkola-Roos, M., Below, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Rusanen, P., Sirkiä, P., Tiainen J. & Valkama, J. 2019. Linnut. 2019: Julk.: Hyvärinen, E., Juslén, A., Kempainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. S. 263-312. www.ymparisto.fi/punainenlista

⁴ Piha, M., Lindén, A., Lehikoinen, A. & Rajala, T. 2022. Vesilintuseurannan tulokset 2022. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 66/2022. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 19 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-484-5>

Kuva 1. Nokikanan parimäärien suhteellinen muutos (indeksi) vuosina 1986–2022. Lähde: Luonnonvarakeskus

2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä nokikanoja on metsästetty Suomessa Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) saalistilaston mukaan keskimäärin 1 500 lintua vuodessa. 2010-luvulla metsästys- saalis on arvioitu keskimäärin alle 500 linnuksi. 2010-luvulla saalismäärän arviot saalistilastoissa ovat vuosittain vaihdelleet välillä 0 – 1100. Kolmena vuonna saalistilastokyselyyn ei sattunut mukaan lainkaan nokikanoja saaliiksi saaneita metsästäjiä. Esimerkiksi vuoden 2013 saalistilaston mukaan saalis oli koko maassa 800 ± 800 eli vaihteluväli oli edelleen erittäin suuri. Saalistilaston suuri vaihteluväli osoittaa myös tiedon suurta epä-tarkkuutta.

Vuosi	Saalis (Luke)	Saalis ilmoitusvel- vollisuus
2013	800	
2014	400	
2015	1 100	
2016	100	
2017	0	
2018	0	
2019	0	
2020		48
2021		55
2022		29

Taulukko 1. Nokikanasaalis Suomessa vuosina 2013-2022. Huom: saalistilastoinnin menetelmä vaihtuu vuo-
desta 2020 alkaen lakisääteiseen saalisilmoitukseen. Lähde: Luke (2013-2021)⁵, Suomen riistakeskus (2022).

⁵ https://statdb.luke.fi/PxWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE_06%20Kala%20ja%20riista_02%20Rakenne%20ja%20tuotanto_16%20Metsastys/5_Mets_saalis.px/table/tableViewLayout2/?rxid=8f66d950-b636-45cf-8817-c155b996a7fc

2. Lainsäädäntö

2.1. KV- ja EU-tason lainsäädäntö

Afrikan ja Euraasian muuttavien vesilintujen suojelusta tehty sopimus (AEWA)

Nokikana kuuluu Afrikan ja Euraasian muuttavien vesilintujen suojelusta tehdyn sopimuksen (SopS 9/2000), jäljempänä *AEWA-sopimus*, piiriin. AEWA-sopimuksen liitteen 3 toimintasuunnitelman taulukossa 1 on suojeluluokitus nokikanan Luoteis-Euroopan populaatioille: B2c, jonka mukaan säädelty metsästyks voidaan sallia.

EU:n lintudirektiivi

Nokikanan metsästystä säätelee myös Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/147/EY luonnonvarraisten lintujen suojelusta, jäljempänä *lintudirektiivi*. Nokikana *Fulica atra* kuuluu lintudirektiivin 1 artiklassa tarkoitettuihin lajeihin ja liitteen II A-osan lajeihin. Lintudirektiivin 2 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet 1 artiklassa tarkoitettujen lintulajien kantojen ylläpitämiseksi sellaisella tasolla, joka vastaa erityisesti ekologisia, tieteellisiä ja sivistyksellisiä vaatimuksia ottaen huomioon taloudelliset ja virkistykseen liittyvät vaatimukset, taikka näiden kantojen mukauttamiseksi tähän tasoon.

Lintudirektiivin 7 artiklan mukaan liitteessä II lueteltujen lajien kantojen koon, maantieteellisen levinneisyyden ja lisääntymisnopeuden takia koko yhteisössä niitä voidaan metsästyä kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Liitteessä II olevassa A-osassa lueteltuja lajeja saa metsästyä koko yhteisön alueella.

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että lajien metsästys ei vaaranna suojelutoimenpiteitä niiden levinneisyysalueella. Edelleen 7 artiklan mukaan jäsenvaltion on varmistettava, että metsästys harjoitettuna voimassa olevien kansallisten toimenpiteiden mukaisesti vastaa kyseisten lintulajien järkevän hyödyntämisen ja ekologisesti tasapainoisen sääntelyn periaatteita ja että tämä käytäntö näiden lajien ja etenkin muuttavien lajien kantojen osalta on sopusoinnussa 2 artiklasta seuraavien toimenpiteiden kanssa.

EU:n biodiversiteettistrategian myötä komissio on tehostamassa lintudirektiivin toimeenpanoa merkittävästi. Komissio toteaa, että biodiversiteettistrategian ydin on direktiivien tehokkaampi toimeenpano, joten se uhkaa käynnistää jäsenvaltioita vastaan valvontamenettelyjä, mikäli metsästys sallitaan, vaikka kantojen elvyttämiseksi ei tehdä riittäviä toimenpiteitä.

EU:n komission julkaisi 23.10.2020 ehdotuksen suunnitelmaksi ”Heikentyneessä tilassa olevien metsästettävien lintulajien suojelutilanteen parantaminen”. EU-tasolla taantuneita lajeja ovat mm. jouhisorsa, punasotka, tukkasotka, heinätavi, haapana, lapasorsa, tukkakoskelo, nokikana ja tavi. Komissio on perustanut vuoden 2022 alussa työryhmän taantuvien lajien elvyttämiseksi. Komissio vetoaa lintudirektiivin 7 artiklan velvoitukseen, että ennen taantuvien lajien metsästyksen sallimista, jäsenvaltion on osoitettava, että metsästys on kestävä. Komissio korostaa lintudirektiivin tulkintaohjeen linjausta, että vähenevän lintulajin metsästys ei voi olla kestävä (juridinen edellytys metsästyksen sallimiselle lintu-direktiivin 7 artiklassa), ellei se ole osana toimivaa hoitosuunnitelmaa, joka sisältää myös elinympäristöjen hoidon ja muita tarvittavia toimenpiteitä, joiden yhteisvaikutuksella taantuma lopulta pysähtyy ja kanta kääntyy elpymään.

Komission 7.11.2022 työryhmässä esittelemässä lähestymistavassa⁶ esitetään nokikanan⁷ osalta sitä, että se luokitellaan luokkaan 5: lajeihin, joilla säilyvyys on kriittinen/tärkeä tekijä populaation dynamiikassa ja metsästyksen vaikutusta säilyvyyteen ei tiedetä. Lähestymistavassa on esitetty tällaisille lajeille toimenpiteet sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Lyhyellä aikavälillä lajin metsästystä ei voitaisi sallia kunnes arviointi on mahdollinen ja sitä varten tietoa tulisi hankkia lisää. Pidemmällä aikavälillä hankitun tiedon perusteella lajin arvioinnin perusteella laji tulisi luokitella joko lajeihin, joilla metsästyksellä on kriittinen/tärkeä rooli säilyvyydessä tai lajoihin, joilla metsästyksellä ei ole kriittinen/tärkeä rooli säilyvyydessä, ja toimia jatkossa luokitusta vastaavalla tavalla. Nokikanaa on metsästetty EU:ssa monissa maissa ja kokonaissaalismäärä on noin 147 000.

2.2. Kansallinen lainsäädäntö

Metsästyslaki ja sen nojalla annetut säädökset

Metsästyslain (615/1993) 20 §:n 1 momentin mukaan metsästystä on harjoitettava kestävän käytön periaatteiden mukaisesti ja siten, että riistaeläinkannat eivät vaarannu, luontoa ei tarpeettomasti vahingoiteta, riistakantaa ei vaaranneta eikä eläimille tuoteta tarpeetonta kärsimystä. Metsästyslain järjestelmässä riistaeläinlajien metsästämistä rajoitetaan ensisijaisesti metsästyslain 37 §:n nojalla valtioneuvoston asetuksella säädetyllä vuositaisella yleisellä rauhoitusajalla. Metsästysasetuksen (666/1993) 24 §:n 1 momentin 16 kohdassa on säädetty metsähanhen yleinen rauhoitusajaksi 1.1.–20.8. kello 12.00 saakka. Lisäksi metsästyslain 38 §:ssä on säädetty maa- ja metsätalousministeriölle toimivalta kieltää tai rajoittaa metsästys tilapäisesti enintään kolmen vuoden määräajaksi maa- ja metsätalousministeriön asetuksella. Metsähanhen metsästysaikaa lyhennettiin ensimmäisen kerran vuonna 2010 tuolloin voimassa olleen lainsäädännön mukaisilla riistanhoitopiirien päätöksillä. Vuonna 2011 voimaan tulleessa riistahallintouudistuksessa metsästyslain 38 §:n metsästyskiellon tai -rajoituksen asettamisen toimivalta siirrettiin maa- ja metsätalousministeriölle.

Metsästyslain 38 § on muutettu 1.8.2017 voimaan tulevalla lailla (504/2017). Sen mukaan, jos riistaeläinlajin kanta heikkenee pysyvästi tai tilapäisesti lajin esiintymisalueella tai osalla esiintymisaluetta, voidaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella kyseisen riistaeläinlajin metsästystä rajoittaa tai se voidaan kieltää kokonaan. Riistaeläinlajin metsästystä voidaan rajoittaa tai se voidaan kieltää myös, jos tavoiteltava riistaeläinlajin leviäminen tai metsästyksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä edellyttää. Metsästyksen rajoittaminen voi tarkoittaa myös velvoitetta merkitä saalis tunnistemerkillä. Rajoitus tai kieltä voi olla voimassa korkeintaan kolme vuotta. Jos riistaeläinlajin kanta voimistuu elinvoimaiseksi, rajoitus tai kieltä tulee kumota ennen määräjän päättymistä. Rajoitus tai kieltä voi olla: 1) alueellinen; 2) ajallinen; 3) saaliseläimen sukupuolta koskeva; 4) metsästäjäkohtainen saaliskiintiö; tai 5) pyyntivälinettä tai pyyntimenetelmää koskeva. Rajoituksesta, kiellosta tai tunnistemerkistä säädetään tarkemmin maa- ja metsätalousministeriön asetuksella. Maa- ja metsätalousministeriön on kuultava ennen asetuksen antamista niitä riistanhoitoyhdistyksiä, joiden toiminta-alueella rajoitus tai kieltä koskee.

Kysymyksessä on siten erityisesti vuosittaisten kannanvaihteluiden perusteella tapahtuvan tilapäisen metsästyksen säätelyn mahdollistamiseksi säädetty toimivalta, jota korostaa toisaalta velvoite kumota kieltä tai rajoitus ennen määräjän päättymistä, jos riistaeläinkanta voimistuu elinvoimaiseksi. Käytännössä alueelliset rajaukset tulee toteuttaa selkeästi siten, ettei niiden alueellisesta ulottuvuudesta synny epäselvyyttä. Kysymyksessä ei siis ole mihinkään tiettyyn uhanalaisuusarviointiin sidottu toimivalta, vaan riistakantojen vuotuisen

⁶ Approach towards Annex II species not in a secure status. Overview of its implementation. Joseph van der Stegen, Nature Conservation Unit DG Environment. 2nd Meeting of the Task Force of the Recovery of Birds. 7.11.2022

<https://circabc.europa.eu/ui/group/e21159fc-a026-4045-a47f-9ff1a319e1c5/library/9e0cbe4a-ca32-4dfc-8014-6f8f205c7c98/details>

⁷ Review of data on Birds Directive Annex II species with non-Secure status. Version 8 – For the specifications of the contract on the recovery of birds. 26.4.2022. S. 45-47. <https://circabc.europa.eu/ui/group/e21159fc-a026-4045-a47f-9ff1a319e1c5/library/cef209ac-ad6d-487f-b186-a81bd2d2b8c9/details>

vaihtelun seurannan perusteella sovellettu toimivalta. Tältä osin aiempaa käytäntöä ei ole ollut tarkoitus muuttaa metsästyslain muuttamisen yhteydessä.

Saalistilastoinnin tarkentamiseksi metsästysasetuksen 5 a § on säädetty (asetuksen muutos 392/2018), että saaliiksi saadusta nokikanasta on tehtävä saalisilmoitus Suomen riistakeskuksen vahvistamalla lomakkeella tai sähköisen palvelun kautta Suomen riistakeskukselle. Saalisilmoitus on tehtävä seitsemän vuorokauden kuluessa eläimen pyydystämisestä. Saalisilmoituksessa on oltava seuraavat tiedot: 1) metsästäjän nimi ja metsästäjännumero; 2) pyydystettyjen eläinten määrä; 3) pyyntipäivämäärä; 4) kunta, jossa yksilö saatiin saaliiksi. Metsästäjä voisi tehdä saalisilmoituksen helposti sähköisen Oma.riista.fi -verkkopalvelun kautta.

3 Vastuullisen vesilintujen metsästyksen strategia – työryhmän ehdotus

Maa- ja metsätalousministeriö on 24.5.2022 asettanut riistalintutarhauksen ja vastuullisen vesilintujen metsästyksen strategiaa valmistelevan työryhmän (VN/11484/2022). Työryhmän ehdotus vastuullisen vesilintujen metsästyksen strategiaksi valmistui helmikuussa 2023⁸. Työryhmä ehdottaa, että tavoitteeksi asetettaisiin, että nokikanan kannankehitys käännetään selvästi positiiviseksi vuoteen 2030 mennessä. Työryhmän ehdotuksen mukaan nokikanan metsästys olisi perusteltua kieltää kokonaan. Muita keskeisiä toimenpiteitä on heikentyneiden elinympäristöjen parantaminen SOTKA-hankkeen ja Helmi-ohjelman toimenpiteiden mukaisesti: lintuvesien kunnostaminen ja hoito, kosteikkojen perustaminen, pesimärauhan turvaaminen tehokkaalla vieraspetotorjunnalla sekä riittävän laajan levähdysalueverkoston luominen.

4 Metsästyksen kieltäminen metsästysvuosina 2023–2026

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella kielletäisiin nokikanan metsästys koko maassa metsästysvuosina 2023–2026. Maa- ja metsätalousministeriön tavoitteena on tämän asetuksen avulla varmistaa, että nokikanakantaa ei vaaranneta ja metsästyksen säätely noudattaa kestävän käytön periaatetta. Metsästyksen kieltämisellä ja rajoittamisella määrääjäksi on tarkoitus estää Suomen pesimäkantaan sekä Suomen kautta muuttavaan muuhun Luoteis-Euroopan nokikanakantaan kohdistuvaa metsästyspainetta kannan elvyttämiseksi.

1 § Nokikanan metsästys

Asetuksen 1 §:n 1 momentissa kielletäisiin nokikanan metsästys kokonaan 20.8.–31.12. välisenä aikana.

2 § Voimaantulo

Asetuksen 2 §:n 1 momentissa säädettäisiin asetus tulemaan voimaan elokuussa 2023 vuoden määrääjäksi 31.7.2026 saakka.

5 Esityksen vaikutukset

Esitetty metsästyskielto estäisi nokikanan metsästyksen kokonaan. Rajoittamaton metsästys johtaisi todennäköisesti muutamien satojen nokikanojen metsästämiseen vuosittain. Nokikana on riistalajina hyvin harvalukuinen ja vuotuiset saaliit ovat olleet pieniä, joten yksittäiselle metsästäjälle vaikutus nokikanan metsästyksen määräaikaiselle kieltämiselle jää vähäiseksi. Luonnonvarakeskuksen saalistilaston mukaan vuosina 2012-2021

⁸ [https://mmm.fi/documents/1410837/0/Vastuullisen+vesilintujen+mets%C3%A4styksen+ja+riistalintutarhauksen+strategia_ty%C3%B6ryhm%C3%A4n+ehdotus+\(1\).pdf/75679f17-9e50-7d15-3a17-7fc3f8cd67f3/Vastuullisen+vesilintujen+mets%C3%A4styksen+ja+riistalintutarhauksen+strategia_ty%C3%B6ryhm%C3%A4n+ehdotus+\(1\).pdf?t=1678090937227](https://mmm.fi/documents/1410837/0/Vastuullisen+vesilintujen+mets%C3%A4styksen+ja+riistalintutarhauksen+strategia_ty%C3%B6ryhm%C3%A4n+ehdotus+(1).pdf/75679f17-9e50-7d15-3a17-7fc3f8cd67f3/Vastuullisen+vesilintujen+mets%C3%A4styksen+ja+riistalintutarhauksen+strategia_ty%C3%B6ryhm%C3%A4n+ehdotus+(1).pdf?t=1678090937227)

nokikanoja saaliiksi saaneiden metsästäjien määrä on vaihdellut 0-500 metsästäjän välillä. Metsästyksen keskeyttäminen varmistaa, ettei metsästyksellä vaikuta ainakaan kanta vähentävästi, kunnes metsästyksen kestävyys voidaan EU:n puitteissa varmistaa. Metsästyksen kieltäminen parantaa todennäköisyyttä, että kannan vähentyminen pysähtyy ja kanta kääntyy kasvuun. Kannankehityksen kääntäminen selvästi positiiviseksi edellyttää kuitenkin sen lisäksi myös SOTKA-hankkeessa aloitettujen merkittävien elinympäristön hoitotoimenpiteiden jatkamista HELMI-ohjelman tavoitteiden mukaisesti vuoteen 2030 asti.

6 Asian valmistelu

Maa- ja metsätalousministeriössä on valmisteltu virkatyönä ehdotus maa- ja metsätalousministeriön asetukseksi nokikanan metsähanhen metsästyksen kieltämisestä metsästysvuosina 2023–2026. Ehdotus perustuu maa- ja metsätalousministeriön asettaman riistalintuhauksen ja vastuullisen vesilintujen metsästyksen strategiaa valmistelevan työryhmän ehdotukseen⁹.

Asetusluonnoksesta pyydettiin lausuntoja seuraavilta tahoilta: Suomen riistakeskus, riistanhoitoyhdistykset, MMM/ruokaosasto, ympäristöministeriö, sisäministeriö, poliisihallitus, rajavartiolaitos, Luonnonvarakeskus (LUKE), Suomen ympäristökeskus, Helsingin yliopisto/Metsätieteiden osasto/Wetland Ecology Group, Luonnontieteellinen keskusmuseo, Metsähallitus, Saamelaiskäräjät, Suomen Metsästäjäliitto ry, Suomen Ammatti-riistanhoitajat ry, Luonnon- ja riistanhoitosäätiö, Suomen Kennelliitto ry:n metsästyskoiratyöryhmä, Metsästysspanielit ry, Suomen Pystykorvajärjestö r.y., Kanakoirakerho ry, Saksanseisojakerho ry, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto (MTK), Svenska lantbruksproducenternas centralförbund (SLC), Suomen Luonnonsuojeluliitto, BirdLife Suomi ry, WWF Suomi, Luonto-Liitto, Natur och Miljö r.f., Suomen eläinsuojeluyhdistysten liitto SEY ja Luonnonsuojeluliitto Tapiola ry.

Lausunnoissa todettiin pääosin seuraavaa: ...

7 Voimaantulo

Maa- ja metsätalousministeriön asetus ehdotetaan tulevaksi voimaan 20.8.2023 ja se olisi voimassa 31 päivään heinäkuuta 2026 asti.

⁹ [https://mmm.fi/documents/1410837/0/Vastuullisen+vesilintujen+mets%C3%A4styksen+ja+riistalintuhauksen+strategia_ty%C3%B6ryhm%C3%A4n+ehdotus+\(1\).pdf/75679f17-9e50-7d15-3a17-7fc3f8cd67f3/Vastuullisen+vesilintujen+mets%C3%A4styksen+ja+riistalintuhauksen+strategia_ty%C3%B6ryhm%C3%A4n+ehdotus+\(1\).pdf?t=1678090937227](https://mmm.fi/documents/1410837/0/Vastuullisen+vesilintujen+mets%C3%A4styksen+ja+riistalintuhauksen+strategia_ty%C3%B6ryhm%C3%A4n+ehdotus+(1).pdf/75679f17-9e50-7d15-3a17-7fc3f8cd67f3/Vastuullisen+vesilintujen+mets%C3%A4styksen+ja+riistalintuhauksen+strategia_ty%C3%B6ryhm%C3%A4n+ehdotus+(1).pdf?t=1678090937227)